

Radosław Olszewski

Uniwersytet Łódzki

Postępowanie karne w aspekcie konstytucyjnym

Profesor Krzysztof Skotnicki jest cenionym znawcą prawa konstytucyjnego, zwracającym szczególną uwagę na jego znaczenie dla funkcjonowania państwa oraz praw i wolności obywateli. Na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego od lat podejmuje działania mające na celu zapewnienie tym zagadnieniom należnego miejsca w programach studiów. Jest ponadto aktywnym członkiem gremiów uniwersyteckich i wydziałowych, działającym na rzecz podniesienia poziomu funkcjonowania naszej Uczelni.

683

Postępowanie karne należy do domeny prawa publicznego¹ o szczególnym charakterze, wiąże się ono bowiem z rozpoznawaniem kwestii odpowiedzialności osoby, przede wszystkim karnej, co ma miejsce w zasadniczym nurcie procesu. W jego toku rozpoznawane są również kwestie o charakterze cywilnym, dopuszczalne na podstawie przepisów prawa karnego materialnego i procesowego, takie jak obowiązek naprawienia szkody, odszkodowanie z urzędu, świadczenie pieniężne, nawiązka, zwrot korzyści majątkowej². Mówiąc o postępowaniu karnym, należy wskazać na jego ujęcie *sensu largo*³, obejmujące również gałęzie, w których odpowiednio są stosowane przepisy prawa karnego procesowego⁴, a więc np. prawo karne skarbowe, postępowanie w sprawach o wykroczenia czy postępowania dyscyplinarne.

¹ O charakterze tej gałęzi prawa będzie jeszcze mowa w dalszej części tekstu.

² Zob. np. P. Wiliński, [w:] P. Wiliński, S. Stachowiak, A. Gerecka-Żołyńska, B. Janusz-Pohl, P. Karlik, M. Kusak, *Polski proces karny*, red. P. Wiliński, Warszawa 2020, s. 38–40.

³ Pojęcie procesu karnego *sensu largo* upowszechnił i często posługiwał się nim Profesor Tomasz Grzegorzczuk, wieloletni kierownik Katedry Postępowania Karnego i Kryminalistyki na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, Sędzia Sądu Najwyższego.

⁴ Uregulowanego w Kodeksie postępowania karnego – ustawa z 6.06.1997 r. (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.).

Zważywszy na charakter postępowania karnego i wynikające z niego możliwości ingerencji w prawa i wolności jednostki, niezwykle istotne dla jego konstrukcji normatywnych, wykładni i stosowania jest znaczenie Konstytucji RP⁵. Zawiera ona bowiem liczne, bezpośrednie i pośrednie gwarancje procesowe, a nadto określa podstawy funkcjonowania organów państwa i granic przekazanych im kompetencji władczych⁶. Konstytucja RP zawiera wiele przepisów odnoszących się do postępowań sądowych oraz pozycji ich uczestników. Z jednej strony chodzi o konstytucyjną gwarancję wolności i praw osobistych odnoszących się w istotnej części wprost do pozycji oskarżonego w postępowaniu karnym, z drugiej zaś o przepisy stanowiące o pozycji sądów i trybunałów, zawierające regulacje nie tylko ustrojowe, lecz również procesowe, wyznaczające przynajmniej niektóre elementy modelu postępowań sądowych, w tym karnego⁷. Regulacje zawarte w Konstytucji RP, szczególnie dotyczące zasad ogólnoprawnych, określenia środków ochrony podstawowych wolności, praw człowieka i obywatela oraz zasad funkcjonowania władzy sądowniczej odnoszą się bezpośrednio do procesu karnego⁸. Na płaszczyźnie ustrojowej, w porządku konstytucyjnym znajdują pierwotne określenie granice i przynajmniej podstawowe warunki ingerencji państwa w sferę praw i wolności jednostki w procesie karnym. Na tym samym gruncie dochodzi do uregulowania ustroju i fundamentalnych zasad funkcjonowania sprawiedliwości jako jednej z form działalności państwa. Konstytucja RP wywiera przy tym bezpośredni wpływ na prawo karne procesowe i postępowanie karne⁹. Szczególne znaczenie ma w tym aspekcie art. 8 ust. 2 Konstytucji RP stanowiący, że jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że ustawa zasadnicza stanowi inaczej. Przepis stosowany bezpośrednio (samowykonalny) powinien określać prawa i obowiązki, jakich spełnienia może domagać się osoba, której one dotyczą, oraz odznaczać się odpowiednim stopniem szczególowości, dzięki czemu może stać się podstawą orzeczeń. Norma konstytucyjna może zastąpić przepis ustawy, ponadto, wobec braku ustawowego uregulowania, podstawą decyzji może stać się przepis Konstytucji RP, natomiast wobec sprzecz-

⁵ Konstytucja RP z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁶ P. Wiliński, [w:] *Polski proces...*, s. 48.

⁷ M. Żak, *Źródła prawa karnego procesowego i rola orzecznictwa sądowego*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. I, cz. 1, *Zagadnienia ogólne*, red. P. Hofmański, Warszawa 2013, s. 440.

⁸ J. Skorupka, [w:] D. Gruszecka, K. Kremens, K. Nowicki, J. Skorupka, *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 52.

⁹ J. Zagrodnik, [w:] R. Koper, K. Marszał, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, *Proces karny*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2021, s. 59 i wskazana tam literatura.

ności przepisu ustawowego i konstytucyjnego prymat ma zawsze ustawa zasadnicza¹⁰.

Jak wskazuje P. Wiliński, proces karny zatem w sposób szczególny znajduje i musi znajdować swoje zakorzenienie w Konstytucji RP, jako że zakres wpływu na postępowanie norm konstytucyjnych jest bardzo szeroki. Interpretacja wielu przepisów i instytucji procesowych dokonywana jest przez pryzmat przepisów ustawy zasadniczej. Wywiera ona wpływ co najmniej na: naczelne zasady procesowe – w tym domniemania niewinności, jawności, prawa do obrony, dwuinstancyjności postępowania sądowego, bezpośredniości; prawa i wolności uczestników postępowania – wyznaczające standardy zachowań i granice ograniczeń praw procesowych; standardy rzetelności postępowania, takie jak bezstronność sędziego, prawo do środka odwoławczego, udział w rozpoznaniu sprawy, publiczność wyroków¹¹. Mówi się wręcz o konstytucjonalizacji procesu karnego, ze względu na jego zakorzenienie w ustawie zasadniczej. Zawiera ona bowiem normy prawne kształtujące sytuację prawną jednostki, określając i zapewniając ochronę praw i wolności uczestników postępowania karnego. Normy te nakładają na organy stanowiące prawo obowiązki szczególnej dbałości o zapewnienie tych uprawnień. Na organy procesowe nakładane są zaś obowiązki stosowania prawa z poszanowaniem słusznych praw jednostki i koniecznością zachowania reguł proporcjonalności i umiaru w ich ograniczaniu. Stanowią one wzorce wymagające wiernego odwzorowania w przepisach Kodeksu postępowania karnego. Analiza przepisów karnoprocessowych jest obecnie niemożliwa bez uwzględnienia kontekstu konstytucyjnego¹².

Konstytucja RP zawiera przepisy zarówno o charakterze ustrojowym, statuujące niezależność sądów i niezawisłość sędziów (art. 173 i art. 178), ale jednocześnie można wskazać w jej treści przepisy odnoszące się do procesu karnego, m.in. dotyczące zakazu tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania i karania (art. 40), pozbawienia lub ograniczenia wolności (art. 41 k.p.k.), domniemania niewinności (art. 42 ust. 3), prawa do obrony (art. 42 ust. 2), przedawnienia (art. 43 i 44), prawa do sądu (art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2), publiczności rozpraw (art. 45 ust. 2), przeszukania mieszkania (art. 55), ekstradycji (art. 55), dwuinstancyjności postępowania (art. 78, art. 176)¹³.

¹⁰ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 145 i wskazana tam literatura.

¹¹ P. Wiliński, *Proces karny w świetle Konstytucji*, Warszawa 2011, s. 21–22 i wskazana tam literatura.

¹² P. Wiliński, *Konstytucyjne gwarancje prawa karnego procesowego*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. I, cz. 1, *Zagadnienia ogólne...*, s. 690.

¹³ Zob. np.: K. Dudka, [w:] *Postępowanie karne*, red. K. Dudka, H. Paluszkievicz, Warszawa 2021, s. 28; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2014, s. 44; J. Zagrodnik, [w:] R. Koper, K. Marszał, J. Zagrodnik, K. Zgryzek, *Proces karny...*, s. 56.

W literaturze wskazuje się również na obowiązywanie zasady *ne bis in idem*, która co prawda nie jest gwarantowana *explicite* na płaszczyźnie konstytucyjnej, lecz można ją wyprowadzić z szeregu przepisów ustawy zasadniczej, w szczególności art. 45 ust. 1, gwarantującego prawo do sądu oraz art. 2, przewidującego zasadę demokratycznego państwa prawnego, ewentualnie w powiązaniu z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w związku z nakazem proporcjonalnej reakcji karnej. Jej obowiązywanie uzasadnia się ponadto zasadą stabilności prawomocnych orzeczeń, będącą elementem zasady pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego, wyprowadzanych z zasady demokratycznego państwa prawnego, z której interpretuje się nakaz poprzestania na jednokrotnym orzeczeniu ostatecznie rozstrzygającym sprawę¹⁴.

686

Obecnie w postępowaniu karnym występuje zakorzeniony od lat model kontradiktoryjno-inkwizycyjny. Próba zmiany tego stanu rzeczy był opracowywany od 2009 r. przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego, konsultowany środowiskowo, model kontradiktoryjny, wprowadzony ustawami z 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r.¹⁵ Obowiązywał on jednak niedługo, bo od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r., jako że 15 kwietnia 2016 r. weszła w życie ustawa z 11 marca 2016 r.¹⁶ „odwracająca” skutki reformy i przywracająca, co wprost zadeklarowali jej twórcy, formułę kontradiktoryjno-inkwizycyjnego postępowania karnego. Model postępowania karnego jest kształtowany m.in. przez naczelne zasady procesowe. S. Waltoś i P. Hofmański wskazują wśród klasyfikacji naczelnych zasad procesowych podział na konstytucyjne oraz pozakonstytucyjne. Pierwsze są wymienione w Konstytucji RP, natomiast znaczenie tych drugich polega na tym, że jeżeli zostały sformułowane w sposób umożliwiający jej bezpośrednie zastosowanie, czyli jest ona normą samowykonalną, reguluje wprost określoną dziedzinę procesu, zgodnie z art. 8 ust 2 Konstytucji RP¹⁷.

¹⁴ B. Nita-Świątłowska, *Odpowiedzialność karna w rozumieniu Konstytucji RP oraz powiązane z nią konstytucyjne gwarancje ochronne: zakaz podwójnego karania oraz nakaz proporcjonalności*, [w:] *Artes serviunt vitae, sapientia imperat. Proces karny sensu largo – rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzczaka z okazji 70. urodzin*, red. R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy, Warszawa-Łódź 2019, s. 661–662 i wskazana tam literatura.

¹⁵ Ustawa z 27.09.2013 r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 1247) oraz ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 396).

¹⁶ Ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 437).

¹⁷ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces...*, s. 223–224. Zob. szerzej o poglądach przedstawicieli nauki prawa karnego procesowego odnośnie do zasad konstytucyjnych i pozakonstytucyjnych, w: P. Wiliński, *Zasady konstytucyjne i pozakonstytucyjne (Zasada konstytucyjna procesu karnego)*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. III, cz. 1, *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014, s. 250–253.

Niezwykle istotną wartością jest przy tym rzetelność postępowania karnego, realizowana przez organy procesowe, która musi być rozumiana możliwie szeroko, jako tworząca warunki i możliwości jej realizacji w sposób uwzględniający prawa i obowiązki uczestników, a jednocześnie pozwalający na realizowanie celów procesu. Rzecz jest zatem w takim sposobie procedowania, który pozwoli osiągnąć sprawiedliwość zarówno w ujęciu materialnym, jak i proceduralnym. Realizowanie tych celów powinno zaś odbywać się zgodnie z zasadami demokratycznego państwa prawnego¹⁸. „Przestrzeganie procesowych reguł postępowania organów procesowych stanowi niezaprzeczalną wartość będącą miarą realizacji standardu rzetelnego procesu karnego, ale także standardu demokratycznego państwa prawnego. Organom władzy w postępowaniu karnym wolno bowiem uczynić tylko tyle, na ile zezwala im prawo. Proces karny jest też miernikiem demokracji w danym państwie. W procesie karnym jak w lustrze odbija się stan demokracji w danym państwie, zaś zakres, znaczenie oraz realność gwarancji procesowych oskarżonego (w mniejszym stopniu pokrzywdzonego) są wyznacznikiem poziomu ochrony praw człowieka. Ograniczenia bądź słabość (ułomność) demokracji w danym państwie znajdują wyraz w obowiązującej procedurze karnej, bądź to w preferowaniu inkwizycyjnego modelu procesu karnego, bądź w przyznawaniu organom postępowania, a zwłaszcza organom ścigania, wielu uprawnień oraz ograniczaniu uprawnień oskarżonego i oskarżyciela subsydiarnego bądź nierespektowaniu i nieprzestrzeganiu zasady *fair trial* w działalności procesowej”¹⁹.

Współistnienie sprzecznych praw i wolności wiąże się z koniecznością określenia reguł rozstrzygania powstających w konsekwencji tego kolizji, co ma miejsce w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. W przepisie tym zawarte są trzy zasady o uniwersalnym znaczeniu, które należy jednak odnosić bezpośrednio do sytuacji występujących w postępowaniu karnym. Są to zasady: prawnej ochrony wolności, poszanowania wolności i praw innych oraz proporcjonalności²⁰.

Przedmiotem postępowania karnego jest kwestia odpowiedzialności osoby za określony czyn²¹, zatem oskarżony jest centralną postacią

¹⁸ Zob. szerzej o założeniach demokratycznego państwa prawnego np. A. Domańska, *Zasady sprawiedliwości społecznej we współczesnym polskim prawie konstytucyjnym*, Łódź 2001, s. 136–152; P. Wiliński, *Konstytucyjne...*, s. 734–740 oraz wskazane tam literatura i orzecznictwo.

¹⁹ J. Skorupka, *Funkcja gwarancyjna przepisów prawa karnego procesowego*, [w:] *Wokół gwarancji współczesnego procesu karnego*, red. M. Rogacka-Rzewnicka, H. Gajewska-Kraczkowska, B.T. Bieńkowska, Warszawa 2015, s. 407.

²⁰ P. Wiliński, *Konstytucyjne...*, s. 823.

²¹ Zob. np. R. Olszewski, D. Świecki, T. Grzegorzczak, J. Tylman, M. Błoński, J. Kasiński, M. Kurowski, A. Małolepszy, P. Misztal, R. Olszewski, K. Rydz-Sybilak, *Polskie postępowanie karne*, red. D. Świecki, R. Olszewski, Warszawa 2022, s. 63.

postępowania karnego. Z drugiej strony zaś należy wskazać, że w procesie karnym występuje pokrzywdzony, a zatem podmiot, którego dobro prawne zostało bezpośrednio zagrożone lub naruszone przez przestępstwo (art. 49 § 1 k.p.k.)²². Jego pozycja i procesowe możliwości systematycznie umacniają się na przestrzeni lat. Powoduje to zatem powstanie szczególnej sytuacji procesowej, której należyte ukształtowanie również musi być zgodne z zasadami obowiązującymi w Konstytucji RP. Tendencję tę należy ocenić pozytywnie, jako zgodną z kierunkiem rozwoju prawa międzynarodowego i europejskiego, w którym ofiara zyskuje coraz lepszą sytuację prawną i możliwość skuteczniejszej ochrony swoich interesów²³. Dotyczy to tak uprawnień w zakresie nakładania odpowiedzialności w głównym nurcie procesu, jak i cywilnej, mającej swe źródło w czynie przestępnym. W literaturze podkreśla się, że zapewnienie pokrzywdzonemu możliwości kompensacji szkody nie pozostaje w sprzeczności z procesem pozostającym pod wpływem idei retrybtywizmu. Niezależnie jednak od przyjętego modelu, takiego właśnie bądź sprawiedliwości naprawczej, kompensacja szkody zawsze będzie pozostawać w centrum zainteresowania ustawodawcy. Zasądzenie od oskarżonego odszkodowania lub zobowiązanie go do naprawienia szkody jest zawsze krokiem przeciwko niemu i podkreśleniem stanowiska, że przestępstwo nie powinno się opłacać²⁴. Wskazuje się ponadto, że obraz wymiaru sprawiedliwości kształtują nie tylko te gwarancje i zasady, które odnoszą się do oskarżonego, ale równie ważne, a może nawet ważniejsze w odbiorze społecznym są normy dotyczące pokrzywdzonego. To on bowiem jest ofiarą przestępstwa i oczekuje od sądu wydania bez zbędnej zwłoki sprawiedliwego wyroku, możliwości przedstawienia swoich racji i ukazania rozmiaru doznanej szkody. Chce być wysłuchany i traktowany z należnym szacunkiem. W pierwszym rzędzie to właśnie pokrzywdzony i jego bliscy kształtują obraz wymiaru sprawiedliwości. Dlatego też należy szczególnie zadbać o to, aby ich udział w postępowaniu karnym nie wiązał się z dodatkowymi kłopotami i dolegliwościami,

²² Należy jednak wskazać, że pokrzywdzony w ogóle nie występuje w postępowaniu karnym skarbowym – art. 113 § 2 pkt 1 Kodeksu karnego skarbowego (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 654 ze zm.).

²³ Zob. np. Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25.10.2012 r., ustanawiającą normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, (Dz.Urz. UE z 15.11.2012 r. L 315/57). Szerzej o normatywnej sytuacji tego uczestnika postępowania: E. Bieńkowska, *Pokrzywdzony*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. VI, *Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, red. C. Kulesza, Warszawa 2016, s. 261–322.

²⁴ S. Waltoś, P. Hofmański, *Tendencje rozwoju modelu polskiego procesu karnego. Proces karny XXI wieku*, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. I, cz. 1, *Zagadnienia ogólne...*, s. 421.

a także wykluczyć sytuację, w której prawa oskarżonych przeważają nad interesami pokrzywdzonych²⁵.

Należy przy tym zauważyć, że zważywszy na coraz silniejszą pozycję pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, pojawiają się koncepcje podważające przynależność procesu karnego do sfery prawa publicznego. Wskazuje się bowiem, że „współczesna, powszechna transformacja postępowania karnego, polegająca na dotychczas niespotykanym na gruncie tzw. modelu mieszanego zakresie upodmiotowienia osób pokrzywdzonych przestępstwami, prowadzi do podważenia systemowej przynależności tej dziedziny do prawa publicznego na rzecz kwalifikacji pośredniej (po-przeczej), co zmierza do właściwego odzwierciedlenia w rozwiązaniach karnoprawnych obecności instytucji typowych dla prawa prywatnego. Innym skutkiem obecnych zmian, w tym również dokonujących się poza sferą postępowania karnego, jest dewaluacja historycznej koncepcji biopolaryzacji prawa, o czym coraz częściej dyskutują europejscy prawnicy”²⁶.

Reasumując, należy stwierdzić konieczność osadzenia normatywnej regulacji prawa karnego procesowego, a także praktyki realizowanej w postępowaniu karnym²⁷ w prawie konstytucyjnym. Niezbędna jest prokonstytucyjna wykładnia przepisów²⁸, zakładająca interpretację zgodną z porządkiem konstytucyjnym i zasadami koniecznymi dla realizacji założeń demokratycznego państwa prawnego. Jest to niezbędne tym bardziej wobec coraz częstszych przypadków kwestionowania wartości podstawowych dla funkcjonowania instytucji państwa, szczególnie w sferze wymiaru sprawiedliwości. To wszystko tworzy sytuację wymagającą szczególnej rozwagi w zakresie procedowania karnego, szczególnie że opiera się ono na represyjnych uprawnieniach organów państwa, mogących sięgać po daleko idące możliwości procesowe podczas realizowania celów, które nakłada na nie Kodeks postępowania karnego, a także inne ustawy, na podstawie których ten Kodeks jest odpowiednio stosowany. Nie mogłaby zatem być aprobowana sytuacja, w której organy te wykorzystują

²⁵ J. Sobczak, *W kwestii potrzeby wzmocnienia pozycji pokrzywdzonego w procesie karnym*, [w:] *Artes serviunt vitae...*, s. 112; zob. też E. Bieńkowska, *Pokrzywdzony...*, s. 322–330.

²⁶ M. Rogacka-Rzewnicka, *O wątpliwej przynależności współczesnego prawa karnego (procesu karnego) do prawa publicznego. Analiza systemowo-historyczna*, [w:] *Artes serviunt vitae...*, s. 93.

²⁷ Prawo karne procesowe i postępowanie karne leżą w różnych płaszczyznach i mają się do siebie tak, jak normy prawne formułujące powinności prawne do faktycznej działalności ludzkiej, zob. np. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, *Polskie postępowanie...*, s. 56.

²⁸ Np. wzorem zaproponowanej przez J. Skorupkę odnośnie do interpretacji kontrowersyjnych przepisów art. 168a i 168b k.p.k., *Prokonstytucyjna wykładnia przepisów prawa dowodowego w procesie karnym*, [w:] *Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej*, red. T. Grzegorzczak, R. Olszewski, Warszawa 2017, s. 351–364.

posiadane kompetencje w sposób niezgodny zarówno z celami postępowania karnego, jak i założeniami poszczególnych instytucji procesowych, a przy tym z wartościami konstytucyjnymi.

Otwarta jest przy tym cały czas kwestia pożądanego modelu postępowania karnego, w tym oczywiście celów i sposobów ich realizacji w poszczególnych stadiach procesu. Jak bowiem pokazały dyskusje, konsultacje i doświadczenia z lat 2009–2016, nie wystarczy przemodelować stadium jurysdykcyjne bez głębokiej reformy postępowania przygotowawczego i określenia nie tylko jego celów, ale także wzajemnych relacji pomiędzy kolejnymi stadiami procesowymi, obowiązków organów w zakresie zbierania, utrwalania, przechowywania i przekazywania sądowi materiałów oraz form i zakresu korzystania z nich w toku rozpoznawania spraw. Wiąże się to także z ukształtowaniem i stosowaniem naczelných zasad procesowych, określając w istocie sposoby ustalania prawdy w procesie karnym.

Są to zagadnienia o niezwyklej wadze, którą należy podkreślać zwłaszcza obecnie, wobec widocznej erozji systemu prawa publicznego, kwestionowania jego podstawowych wartości oraz miejsca prawa krajowego w europejskim porządku jurydycznym. Dostrzegalne jest to np. w takich sferach, jak niezależność sądów i niezawisłość sędziów, które do niedawna wydawały się nienaruszalne. Okazuje się jednak, że zmiany wprowadzane w ostatnich latach w systemie sądów, sposobie wyłaniania sędziów, podejmowane wobec nich działania, których legalność została podważona przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sąd Najwyższy²⁹, każą patrzeć na te kwestie z niepokojem, tak z powodów ustrojowych, jak i ze względu na konieczność zachowania standardu rzetelnego postępowania w każdej sprawie, w tym karnej.

690

²⁹ Zob. np. wyrok TSUE z 19.11.2019 r., C-585/18, A.K. v. Krajowa Rada Sądownictwa oraz CP i DO v. Sąd Najwyższy, LEX nr 2741129; wyrok TSUE z 2.03.2021 r., C-824/18, A.B. i in. v. Krajowa Rada Sądownictwa, LEX nr 3125108; wyrok TSUE (wielka izba) z 15.07.2021 r., C-791/19, Komisja Europejska v. Rzeczypospolita Polska, LEX nr 3196950; wyrok SN z 5.12.2019 r., III PO 7/18, LEX nr 2746893; uchwała SN z 23.01.2020 r., BSA I-4110-1/20, LEX nr 2770251.